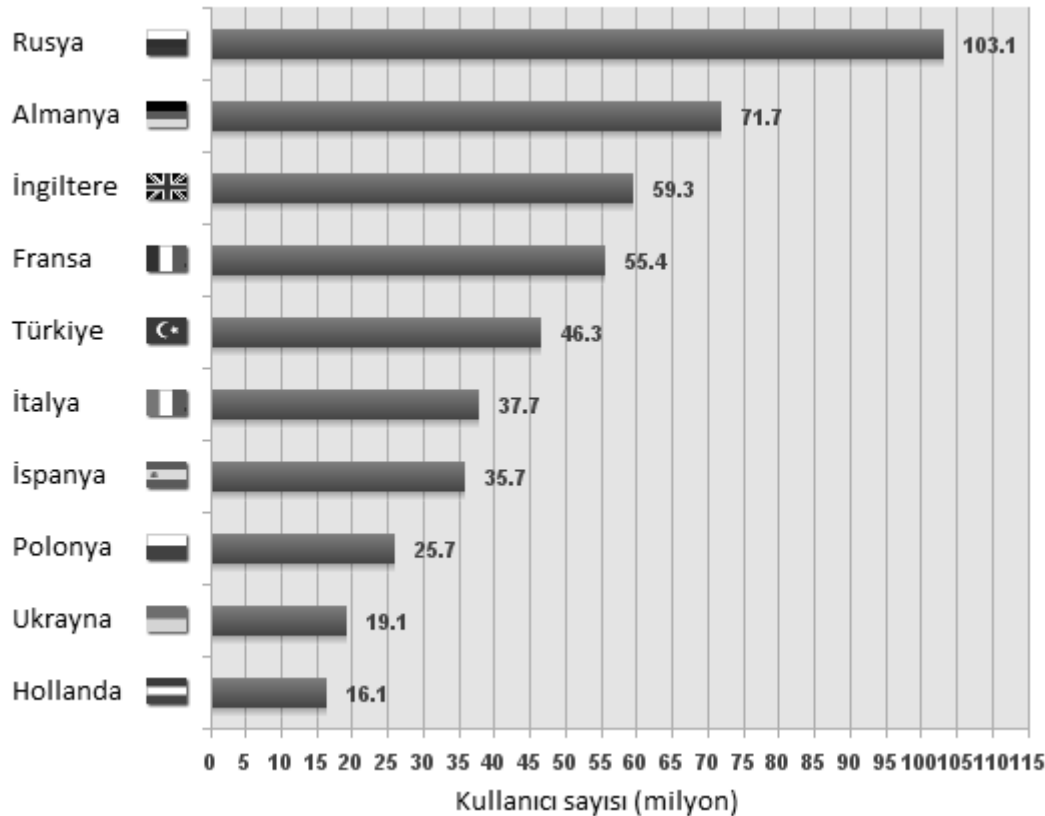

AÇIK ERİŞİM VE KİTLESEL AÇIK ÇEVİRİMİÇİ DERSLER

Prof. Dr. Yasemin GÜLBAHAR

Doç. Dr. Filiz Kaleliođlu

Açık Erişim ve Kitleleşmiş Açık Çevrimiçi Dersler

En çok İnternet Kullanan 10 Avrupa ülkesi (2015)

Açık Öğretim

- Herkes için eğitim: Herkese bedava ya da çok düşük bedeller karşılığında eğitim olanağı
- Açık üniversiteler: Üniversiteler aracılığı ile farklı programlara erişim ve diploma alabilme hakkı
- Ders ve programlara açık erişim: Sertifika alınabilen ders ya da programlara açık erişim olanağı (iyi bir örnek kitlesel çevrimiçi dersler)
- Açık öğretim materyalleri: Bedava olarak erişilebilen açık öğretim kaynaklarını kullanma (ders notları, videolar vb.)
- Açık ders kitapları: Öğrenenler için bedava ders kitaplarına erişim
- Açık araştırma: Araştırma amacı ile kullanılabilen makalelere erişim
- Açık veri: Herkesin erişimi ve kullanımını için belirli paylaşım kuralları çerçevesinde ulaşılabilen veriler (Bates, 2016).

Açık Öğretim

- İlköğretim ve Lise Düzeyinde Uygulamalar
 - Açık İlköğretim Okulu
 - Açık Öğretim Lisesi
- Yüksek Öğretim
 - Anadolu Üniversitesi,
 - Orta Doğu ve Teknik Üniversitesi,
 - Sakarya Üniversitesi,
 - Ahmet Yesevî,
 - Gazi Üniversitesi,
 - Ankara Üniversitesi,
 - İstanbul Teknik Üniversitesi ve diğer e-öğrenme imkânı sağlayan yüksek öğretim kuruluşları
- Meslekî Gelişim

Açık Erişim

Eğitim yaklaşımları ve uygulamalarında meydana gelen radikal ve önemli değişimlerden bazıları:

- Uluslararasılaşma ve öğrenci hareketliliği
- Yükseköğretim ve hayat-boyu öğrenme süreçlerinde kalitenin yükselmesi
- Değişen öğrenen profili
- Uzaktan ve harmanlanmış öğretimin yaygınlaşması
- Eğitim dünyasındaki sınırların yok edilmesi ve uluslararası eğitim olanaklarının artması (Patru & Balaji, 2016).

Açık Erişim

Açık erişim, Budapeşte Açık Erişim Girişimi tarafından “bilimsel literatürün İnternet aracılığıyla finansal, yasal ve teknik bariyerler olmaksızın, erişilebilir, okunabilir, kaydedilebilir, kopyalanabilir, yazdırılabilir, taranabilir, tam metne bağlantı verilebilir, düzenlenebilir, yazılıma veri olarak aktarılabilir ve her türlü yasal amaç için kullanılabilir olması” olarak tanımlanmaktadır (<http://acikerisim.org/>).

Açık Ders Malzemeleri

- ODTÜ Açık Ders Malzemeleri <http://ocw.metu.edu.tr/?lang=tr>
- Ankara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/>

Açık Öğreti Kaynakları

- Açık öğretim kaynaklarınının tekrar kullanılabilir, tekrar dağıtılabilir, güncellenebilir, tekrar bir araya getirilebilir ve sürdürülebilir olması önemlidir.
 - Tekrar kullanılabilir: Kişiler materyalin bir bölümünün ya da tamamını kendi amaçları için kullanabilir.
 - Tekrar dağıtılabilir: Kişiler materyalleri başkaları ile paylaşabilir.
 - Güncellenebilir: Kişiler materyali uyarlayabilir, güncelleyebilir, çevirebilir (başka bir dile) ya da değiştirerek kullanabilir.
 - Tekrar bir araya getirilebilir: Kişiler bir ya da daha fazla kaynağı bir araya getirerek yeni bir kaynak oluşturabilir.
 - Sürdürülebilir: Dijital hak yönetimi konusunda hiçbir sınırlılık yoktur.

Kitlesel Açık Çevrimiçi Dersler (KAÇD)

İlk kez 2008 yılında kullanılmış bir kavram olmakla beraber (Downes, 2012), Kitlesel Açık Çevrimiçi Dersler (Massive Open Online Courses-MOOCs) yılı olarak adlandırılan 2012 yılından beri, yükseköğretim ve hayat-boyu öğrenme süreçlerinde model olarak bazı üniversiteler tarafından benimsenerek gittikçe yaygınlaştı.

- **Kitlesel:** Kitlesel eğitim vermek üzere tasarlanmaktadır. Ders öyle bir biçimde tasarlanmıştır ki, katılımcı sayısının artması sunulan hizmetler açısından iş yükü artışına neden olmaz
- **Açık:** Ders içeriğine isteyen herkes ücretsiz olarak erişebilir.
- **Çevrimiçi:** Dersin tüm içeriğine İnternet üzerinden ve istenilen cihazlarla erişilebilir. İçeriğin tamamı dijital ortamda bulunmalı ve erişilebilir olmalıdır.
- **Dersler:** Sunulan içerik tamamen bir öğrenme deneyimidir. Öğrenme hedefleri, içeriği ve değerlendirme araçları vardır. Belli ölçütlere göre sonunda sertifika da alınabilmektedir.
- Anadolu Üniversitesi [Anadolu Üniversitesi Kitlesel Açık Ders Portalı](http://akadema.anadolu.edu.tr/)
<http://akadema.anadolu.edu.tr/>

Kitlesele Açık Çevrimiçi Ders Türleri

- Oluşturmacı Kitlesele Açık Çevrimiçi Dersler (OKAÇD) ağ üzerinden öğrenme üzerine kurulmuş, genellikle sosyal ortamlarda yürüyen tartışmalara ve paylaşımlara dayanan derslerdir.
 - Öğrenenin özerkliği
 - Çeşitlilik
 - Etkileşim
 - Açıklık

Kitlesele Açık Çevrimiçi Ders Türleri

- Genişletilmiş Kitlesele Açık Çevrimiçi Dersler (GKAÇD) bilgi iletme modeline dayalı olarak geliştirilmiş kısa ders videolarından oluşan derslerdir. Bu derslerde otomatik değerlendirme ve akran değerlendirme de kullanılabilir. En yaygın kullanılan ders biçimidir ve bilinen örnekler arasında Coursera, Udacity ve edX yer almaktadır.
 - Özel tasarlanmış yazılım
 - Otomatik notlandırılan değerlendirmeler
 - Akran Değerlendirme
 - Destek Materyalleri
 - Paylaşımaya açık tartışma ortamı
 - Rozet ve sertifikalar
 - Öğrenme analitikleri

KAÇD için Güçlü ve Sınırlı Yönler

e-Derslerin Güçlü Yanları

- İstenilen noktadan bedava erişim:
- 7/24 erişime açık
- Zengin kaynaklar
- Kendi hızında öğrenme
- Güncellenebilirlik
- Öğrenci merkezli öğretim ortamı
- Ekonomik
- Hayat boyu öğrenme
- Kitlesele eğitim

KAÇD için Güçlü ve Sınırlı Yönler

e-Derslerin Güçlü Yanları

- Teknik sorunlar
- İnternet trafiği
- Pasif öğrenciler
- Şifresiz iletişim ortamları
- Telif hakları
- İçerik uygunluğu
- Öğrenci sorumluluğu
- Gecikmeli dönütler
- Değerlendirme gücü
- Katılımcı profili

Telif Hakları, Fikri Haklar ve Dijital Hakların Yönetimi

- Telif hakları fikirleri değil, fikirlerin sunulma biçimlerini koruma altına almaktadır.
- Telif haklarının kişisel ve toplumsal olmak üzere iki önemli amacı vardır.
- Kişisel amaç yaratıcı eser sahiplerini telif hakları aracılığıyla ödüllendirmek ve daha fazla eser yaratmaya teşvik etmektir.
- Toplumsal amaç ise özgün ve yaratıcı eserleri belirli bir süre geçtikten sonra toplumdaki herkesin yararına sunabilmektir (Tonta, 2003).

E-öğrenmede Telif Hakkı Uygulamaları

- ❑ Basılı materyaller telif hakkı uygulaması konusunda,
- ❑ Bir e-ders kapsamında,
- ❑ Kitapların belli bölümleri,
- ❑ Orijinal makaleler,
- ❑ İnternet üzerindeki resimler vb. çalışma amacı ile uzaktan eğitim ders içeriğine katılmak istenebilir.

Fikri Haklar

- Günümüzde fikri haklar teknoloji, ekonomi ve ticaret alanlarını birbirine bağlayan bir köprü olarak görülmektedir.
- Genel anlamıyla günlük hayatta karşımıza çıkan marka, patent, tasarım, eser, yapım ve yayın gibi ürünlerin üzerindeki haklardır.
-
- Fikri haklar ile ilgili düzenlemeler, bu hakların toplum yararına kullanılmasından kaynaklanmaktadır.
- Fikri haklar alanında uluslararası boyutta çalışmalar temel olarak Dünya Fikri Haklar Örgütü (WIPO) (<http://www.wipo.int/portal/en/index.html>) tarafından yürütülmektedir.

Dijital Hak Yönetimi (DRM)

- DRM (Digital Rights Management), dijital medyaların (film, müzik gibi) günümüzde çok kolay bir şekilde kopyalanabilir olması sebebiyle lisans haklarını kontrol etmek amacıyla geliştirilmiştir. DRM dijital haklar yönetiminin kısaltılmış ifadesidir.
- DRM, çevrimiçi mağazalar gibi içerik sağlayıcılar tarafından, kendilerinden aldığınız dijital müzik, video, yazılım ve oyun gibi ürünlerin nasıl kullanılacağını ve dağıtılacağını denetim altında tutmak amacıyla kullanılan bir teknolojidir.
- DRM teknolojileri, dijital içerik ve cihazların kopyalama ve dağıtım konusunda kontrolünü sağlamak için çalışırlar.
- Şifreleme ve anahtar gibi farklı bilgisayar teknolojilerine dayalı olarak çalışır.

Creative Commons – Adil Kullanım

- Creative Commons (kısaca CC) kâr amacı gütmeyen, telif hakları alanında esneklik ve paylaşımı yaygınlaştırmak amacıyla kurulmuş bir düşünce hareketi ve organizasyonudur.
- Creative Commons, 2001 yılında Center for the Public Domain kuruluşunun desteğiyle başlayan ve aralarında fikri mülkiyet konusunda uzman pek çok sanatçı ve girişimcinin bulunduğu bir grup tarafından kurulmuştur (creativecommons.org/about/history).
- Creative Commons amacına ulaşmak için sanatçılara ve genel olarak tüm eser sahiplerine, yasanın kendilerine tanıdığı kimi hakları kamuya paylaşabilmelerine olanak sağlayacak, özel olarak hazırlanmış telif lisansı sözleşmeleri önermektedir.
- Özgür Yazılım Vakfı tarafından daha önce meydana getirilen GNU Genel Kamu Lisansı metinlerini temel alan bu sözleşmelerin özelliği, yaratıcı kişilere, telif hakkından tamamen feragat etmeksizin eserlerini paylaşımına açmalarına olanak tanınmasıdır.

Creative Commons Lisans Türleri

Lisansın Kısa Adı ve Logosu	Şartlar	Açıklaması
by-nc-nd 	<ul style="list-style-type: none"> Eserin ilk sahibi belirtilecek Ticari kullanılmayacak Özgün hali korunacak 	Bu lisansa sahip eseri kopyalayabilirsiniz. Sağlanması gereken üç şart var. İlki, eserin tüm kopyalarında eserin ilk sahibinin belirtilmesi. İkincisi, eserin hiçbir kopyası ya da eserden üretilmiş yeni eserlerin hiçbirisinin ticari ortamda kullanılmaması. Üçüncüsü, esere dokunulmaması ve özgünlüğünün korunması.
by-nc-sa 	<ul style="list-style-type: none"> Eserin ilk sahibi belirtilecek Ticari kullanılmayacak İlk lisans modeli korunacak 	Bu lisansa sahip eseri kopyalayabilirsiniz, üzerinde değişiklik yapıp yenisini üretebilirsiniz. Sağlanması gereken üç şart var. İlki, eserin tüm kopyalarında eserin ilk sahibinin belirtilmesi. İkincisi, eserin hiçbir kopyası ya da eserden üretilmiş yeni eserlerin hiçbirisinin ticari ortamda kullanılmaması. Üçüncüsü, eserin tüm kopyalarında ya da eserden üretilmiş yeni eserlerde de aynı lisansın kullanılmaya devam edilmesi.
by-nc 	<ul style="list-style-type: none"> Eserin ilk sahibi belirtilecek Ticari kullanılmayacak 	Bu lisansa sahip eseri kopyalayabilir ve üzerinde değişiklik yapıp yenisini üretebilirsiniz. Sağlanması gereken iki şart var. İlki, eserin tüm kopyalarında eserin ilk sahibinin belirtilmesi. İkincisi, eserin hiçbir kopyası ya da eserden üretilmiş yeni eserlerin hiçbirisinin ticari ortamda kullanılmaması.
by-nd 	<ul style="list-style-type: none"> Eserin ilk sahibi belirtilecek Özgün hali korunacak 	Bu lisansa sahip eseri kopyalayabilir ve ticari amaçla kullanabilirsiniz. Sağlanması gereken iki şart var. İlki, eserin tüm kopyalarında eserin ilk sahibinin belirtilmesi. İkincisi, esere dokunulmaması ve özgün halinin korunması.
by-sa 	<ul style="list-style-type: none"> Eserin ilk sahibi belirtilecek İlk lisans modeli korunacak 	Bu lisansa sahip eseri kopyalayabilirsiniz, üzerinde değişiklik yapıp yenisini üretebilirsiniz, ticari amaçla kullanabilirsiniz. Sağlanması gereken iki şart var. İlki, eserin tüm kopyalarında eserin ilk sahibinin belirtilmesi. İkincisi, eserin hiçbir kopyası ya da eserden üretilmiş yeni eserlerde de aynı lisansın kullanılmaya devam edilmesi. Creative Commons by-sa lisansı, GNU GPL lisanslarının felsefesine uygun, özgür bir lisans modeli olarak kabul edilir.
By 	<ul style="list-style-type: none"> Eserin ilk sahibi belirtilecek 	Bu lisansa sahip eseri kopyalayabilirsiniz, üzerinde değişiklik yapıp yenisini üretebilirsiniz, ticari amaçla kullanabilirsiniz. Sağlanması gereken tek şart, eserin tüm kopyalarında eserin ilk sahibinin belirtilmesidir.

Tartışalım

- Açık üniversiteler dijital çağda hala öğretime devam etmeli midir? Neden?
- Elinizde video ya da CD formatında bulunan ve eğitsel materyal olarak kullanabileceğiniz bir ürün var. Bu ürünü internet ortamına kopyalayıp ders materyali olarak kullanabilir misiniz?
- Öğrenci projelerini ya da ödevlerini örnek olarak dijital ortamda kullanabilir miyiz?
- Kişisel olarak geliştirdiğimiz ders notları ve öğretim materyalleri bize mi yoksa üniversiteye mi aittir? Başka bir üniversiteye geçtiğimizde bu ürünleri götürüp yeni ortamımızda kullanabilir miyiz?
- Karikatür, şema ve haber gibi yazarı belli olan ürünleri eğitim amacıyla dijital ortamda kullanabilir miyiz?
- Kendi sayfamızdan istediğimiz herhangi bir web sayfasına izin almadan bağlantı verebilir miyiz?
- Web sayfalarımızda ne kadarı bedava sitelerden indirilmiş resim ya da fotoğraf kullanabiliriz?